

**ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ СТУДІЙ**

arts]. *Abstracts of reports of the International scientific conference "Artistic culture: history, theory, methodology"* (Lviv, November 28, 2014). Lviv, pp. 100–102. [in Ukrainian].

6. Martyniuk, A. (2022). Formuvannia dyryhentsko-khoro-rovoi maistemosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystets-

tva [Formation of conducting and choral skills of the future music art teacher]. *Youth and the market*. Monthly scientific and pedagogical journal. Drohobych, Vol. 6 (204), pp. 11–15.

Available at: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/265716/261751> (Accessed 17 Oct. 2022). [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.08.2022

УДК 17.022.1-027.561:378:373.3.011.3-051:159.9.07

DOI:

Андрея Йокоб, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 015 “Професійна освіта (за спеціалізаціями)”
Мукачівського державного університету

**ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ СТУДІЙ**

У статті розкривається проблема професійного іміджу майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. Представлено найбільш актуальні наукові позиції психологів та педагогів щодо досліджуваної проблеми. Професійний імідж майбутніх вихователів ЗДО автор розуміє як цілісний, динамічний феномен, зумовлений поєднанням професійних якостей та особистісних (внутрішніх і зовнішніх) рис, що визначають якість його професійної діяльності в умовах ЗДО. Професійний імідж майбутніх вихователів ЗДО залежить від: сформованої професійної компетентності, наявності відповідних особистісно-професійних, ділових якостей і володіння технологією самопрезентації.

Ключові слова: майбутні вихователі закладу дошкільної освіти; імідж; професійний імідж; професійний імідж майбутніх вихователів; професійна підготовка; професійна діяльність.

Літ. 9.

Andreia Yokob, Applicant of the Third (Educational and Scientific) level of Higher Education specialty 015 “Vocational education (by specialization)”
Mukachevo State University

**THE PROFESSIONAL IMAGE
OF FUTURE PRESCHOOL EDUCATORS AS A PROBLEM
OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL STUDIES**

A modern educator has been entrusted with a great responsibility, due to the sharp challenges of nowadays, rapid changes in a globalized society, and, undoubtedly, the multifaceted functions of professional activity in the conditions of a preschool educational institution (next referred to as PEE). We have noted that the main requirements for an educator, taking into account the above mentioned, are professional competence, competitiveness, readiness for changes, mobility, the ability to creatively solve non-standard pedagogical situations, and a professional image, which significantly affects the general image of the preschool educational institution, the effectiveness of its functioning, etc.

The purpose of the article is to reveal the psychological and pedagogical foundations of the professional image of future educators of preschool educational establishments.

The article has presented the most relevant scientific positions of psychologists and teachers regarding the problem under research. The author has determined that the image of the educator is an important professional quality, an emotionally colored stereotype of the perception of the teacher's image in the minds of pupils, their parents, colleagues, and the social environment. External attractiveness, culture of communication, high moral behavior, manners, etiquette have been defined as the main components of the image of future educators. The author has understood the professional image of future preschool educators as a holistic, dynamic phenomenon caused by a combination of professional qualities and personal (internal and external) traits that determine the quality of his professional activity in the conditions of preschool educational institution. We are convinced that the creation of a professional image is connected with the need to demonstrate professionalism, the most attractive external qualities of the personality of future educators of preschool educational institutions, etc. It is the professional image that acts as a powerful means of communication, has a great influence on all participants in the educational process of the preschool educational institution, and also reflects the specialist's inner world, worldview, way of thinking, mentality, etc. According to the author's opinion, the professional image of future preschool educators depends on the following: formed professional competence, the presence of appropriate personal, professional and business qualities, and mastery of self-presentation technology.

Keywords: future educators of preschool educational institution; image; professional image; professional image of future educators; professional training; professional activity.

Постановка проблеми. Вихователь – фахівець, який спільно з батьками несе відповідальність за здоров'я дитини, її навчання, виховання, повноцінний розвиток та є зразком для наслідування. На сучасного вихователя покладається велика відповідальність, зумовлена гострими викликами сьогодення, швидкими змінами у глобалізованому суспільстві, і, беззаперечно, багатоспектними функціями професійної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО). Зазначимо, що головними вимогами до вихователя, враховуючи вищесказане, є професійна компетентність, конкурентоспроможність, готовність до змін, мобільність, здатність до творчого вирішення нестандартних педагогічних ситуацій та професійний імідж, який значною мірою впливає на загальний імідж ЗДО, ефективність його функціонування та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні напрацювання з питань професійної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти представлені Г. Беленькою, А. Богущ, Н. Гавриш, Л. Зданевич, К. Крутій, Л. Пісоцькою та ін. Проблема формування іміджу майбутніх педагогів розкрита у роботах Дж. Андерсона, В. Андрущенко, С. Байди, В. Бондаренко, Н. Гузій, В. Ісаченко, О. Ковальнової, О. Козлової, О. Митцевої, М. Навроцької, Л. Попової, Н. Прус, І. Розмолотчикової, Г. Сагач, Н. Трофаїли та ін. Науковці одностайні в тому, що опора на власний імідж потрібна усім фахівцям, особливо тим, хто працює у сфері “людина – людина”. Попри наявні дослідження, проблема професійного іміджу майбутніх вихователів досліджена, на нашу думку, недостатньо, враховуючи те, що саме він впливає на загальний імідж ЗДО, ефективність його функціонування, затребуваність, конкурентоспроможність тощо.

Мета статті – розкрити психолого-педагогічні основи професійного іміджу майбутніх вихователів ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Сучасний ринок освітніх послуг зобов'язує заклади дошкільної освіти все більше орієнтуватися на споживача, враховувати його думку, запити та ін. Саме тому ЗДО вдаються до різних форм конкуренції – якості надання освітніх послуг, комфортні умови, наявність сучасного обладнання тощо. Серед цих форм значна роль відводиться іміджу вихователя. Не секрет, що, готуючи дитину до садочка, батьки детально моніторять інформацію про нього і особливо цікавляться вихователями, які там працюють. Намагаються записати дитину саме в той садок (навіть у віддалений від місця проживання), де працює вихователь, якого радять друзі, знайомі, тобто, який створив собі позитивний особистий і професійний імідж.

Доцільний, адекватний імідж, як зауважив Н. Трофаїла, абсолютно необхідний для будь-якого виду діяльності. Авторка стверджує, що імідж перебуває

у низці таких понять, як рейтинг, репутація, популярність, престиж, авторитет, а сьогодні є широко розповсюдженим і трапляється майже у всіх мовних культурах світу [8, 217].

Імідж – універсальна категорія, що вивчається багатьма науками: психологією, соціологією, філософією та ін. Розглянемо найбільш актуальні для нас точки зору науковців і врахуємо їх при власному трактуванні досліджуваного феномену.

Найбільший досвід аналізу феномену іміджу наявний у психології. Психологічна наука вважає імідж засобом індивідуалізації особистості. Його визначають як особливий психічний образ, феномен психічного життя індивіда. У сучасному значенні термін “імідж” уперше застосував З. Фройд, зазначивши, що імідж – не реальний образ або людини, або предмета (ego), а їх ідеальний образ (superego), який часто відрізняється від реального. Дж. Андерсон трактує імідж як ментальний образ або уявлення, що є візуальним, чуттєвим чи просторовим аналогом дійсності [9]. Згідно з думкою О. Ковальнової, імідж можна розглядати як цілісну систему, що складається з двох основних компонентів, кожен із яких є комплексним поєднанням різних елементів знань і вмінь: зовнішній вигляд (основні напрями зазначення та вибору індивідуального стилю особистості педагога, практичне застосування знань про діловий одяг, використання науки про колір); внутрішній зміст (володіння культурою педагогічного спілкування, знання основ ораторського мистецтва, опанування основами евристики, раціональна поведінка в стресових і конфліктних ситуаціях, уміння використовувати гумор у різних педагогічних ситуаціях) [3, 58].

Педагогічна наука теж приділяє увагу явищу іміджу і активно досліджує його у тісному зв'язку з проблемами педагогічної майстерності, професійної компетентності, самовдосконалення тощо. Імідж педагога, як вважає О. Козлова, потрібно розглядати крізь призму феномену педагогічної майстерності. Для педагога особистісно-професійний імідж, на думку авторки, є потужним інструментом педагогічного впливу, а вміння створити і утвердити власне “Я” у професії, самореалізуватися у педагогічній діяльності, сформувати позитивний імідж виявляються важливими показниками педагогічної майстерності. На основі аналізу наукових праць з проблеми визначення структурних компонентів педагогічної майстерності О. Козлова виокремлює ті, які, на її думку, впливають на формування особистісно-професійного іміджу, а саме:

- морально-духовні цінності (гуманістична спрямованість; життєві ідеали; совісність, правдивість, чесність; національна гідність; толерантність тощо);
- розвиток вільної, гуманної і відповідальної особистості безпосередньо пов'язаний із системою

її морально-духовних цінностей, критеріями яких виступають не лише уявлення про такі моральні якості, як доброзичливість, повага до людської гідності, милосердя, доброта, людяність, толерантність, порядність, вміння прощати, не чинити зла, а й практичні дії, вчинки, мотиви, стимули і наміри особистості;

– педагогічні здібності (комунікативність; перцептивні здібності; динамізм особистості; емоційна стабільність; оптимістичне прогнозування; креативність тощо);

– професійні знання (досконале знання предмету, що викладає педагог; провідних дисциплін: філософії; психології; педагогіки; соціології; анатомії й фізіології людини; методики викладання і навчання тощо);

– соціально-педагогічні якості (організаторські; витримка; принциповість і вимогливість; творчий склад мислення; оптимізм; увага; тактовність тощо);

– педагогічна техніка (зовнішність; вербальні і невербальні засоби спілкування; дотримання темпу, ритму, стилю; здатність до регулювання власної поведінки та самопочуття; вміння здійснення дидактичних операцій тощо) [4, 42].

Як уважає О. Апостол, за обсягом та змістом поняття “імідж” стало міждисциплінарним, формувалося у категоріальному полі багатьох наук і інтерпретувалося відповідно до їх особливостей, цілей та завдань. При цьому, на думку авторки, у свідомості сучасної людини все більше закріплюється уявлення про імідж як про певні цінності, від наявності та якості яких залежить життєвий успіх і успішність будь-якої діяльності. Актуальною для нашого дослідження є думка дослідниці, згідно з якою імідж педагога розглядається як ключовий компонент педагогічної іміджології. Цілком погоджуємося, що імідж педагога – це “фактор успіху у професійній діяльності, як інструмент, який допомагає будувати відносини з оточуючими людьми, як елемент конкурентоспроможності і просування на ринку освітніх послуг” [1, 30]. Найбільш глибоким вважаємо визначення поняття “імідж педагога” М. Навроцькою, яка враховує у ньому комунікативний, культурологічний, аксіологічний, інформаційний, акмеологічний та ін. підходи. Відповідно, дослідниця трактує дефініцію “імідж педагога” як його інтегрований образ як фахівця своєї галузі, що поєднує внутрішні та зовнішні характеристики і виникає у свідомості інших людей у процесі комунікації з ними [7, 52]. Беззаперечним постає твердження Н. Ашиток, що при всій відмінності поглядів у різних сучасних культурах на імідж педагога, його місці у межах суспільства, незмінними залишаються такі якості “ідеального вчителя”, як любов до дітей, доброзичливість, щирість, вміння спілкуватися, вміння сприяти формуванню особистості [2, 24].

Професійний імідж, згідно із трактуванням О. Межеричької, є формою самовиявлення індивідуального цілісного образу особистості педагога як реалізатора потреб мікро- і макросоціуму в освітніх послугах, за якої виявляються найвиразніші ділові та особистісні якості відповідно до статусу вчителя та соціальної ролі в освітньому середовищі [6, 29].

Для нас важливою є думка Н. Трофайли, згідно з якою виникнення і розвиток професійного іміджу фахівця будь-якої сфери діяльності, зокрема вихователя дітей дошкільного віку, стають можливими тільки під впливом професійної діяльності, яка стає його умовою та показником. Авторка визначає вимоги до позитивного професійного іміджу майбутнього вихователя ЗДО: наявність ґрунтовних знань із дошкільної педагогіки і психології, фахових методик; вміння спілкуватися з усіма учасниками освітнього процесу в ЗДО, спостерігати та аналізувати свої дії і дії інших, грамотно вирішувати конфліктні ситуації, самовдосконалюватися та розвиватися, створювати привабливий зовнішній вигляд; вияв любові до дітей і до своєї професії, гуманності, тактовності, відповідальності та порядності [8, 218].

Професійний імідж вихователя ЗДО Т. Макєєва визначає як якісну характеристику особистості педагога, що сприяє прояву її внутрішніх установок, особистісних якостей, життєвих позицій, знань і професіоналізму через зовнішні виразники – зовнішній вигляд, поведінку, особливості вербального і невербального спілкування, специфіку оформлення рукотворного середовища, які суттєво впливають на організацію міжособистісної взаємодії та реалізацію професійних функцій фахівця.

Актуальними для нас є виокремлені авторкою компоненти професійного іміджу вихователя ЗДО: візуальний (зовнішній вигляд, невербальні засоби комунікації, предметне середовище вихователя), аудіальний (володіння технікою та комунікативними якостями мовлення, ораторським мистецтвом), професійний (компетентність вихователя, якість його праці загалом, досвід, репутація, вміння самовдосконалюватися) та внутрішній (педагогічна спрямованість, психічне й психологічне, соціальне і духовне здоров'я, особистісно-професійні якості педагога). Усі компоненти професійного іміджу вихователя ЗДО у сукупності й кожен зокрема є соціально зумовленими і соціально зорієнтованими водночас. Дослідниця пояснює це тим, що формування і розвиток будь-якого з компонентів професійного іміджу вихователя ЗДО залежить від соціального оточення, а також поглядів, цінностей, уподобань, смаків, еталонів тощо, що переважають у ньому. Акцентує увагу на тому, що кожен із визначених складників іміджу зазнає змін і трансформацій залежно від тих вимог, які висуваються різними суб'єктами освітньої взаємодії – дітьми, їхніми бать-

ками, колегами й керівництвом ЗДО, громадськості тощо, та тих, які висуває до себе педагог [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виконання професійних обов'язків вимагає від майбутніх вихователів високого рівня професійної майстерності, особливого типу характеру, комунікабельності, професійних і особистісних якостей. Вважаємо, що імідж вихователя – це важлива професійна якість, емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу педагога у свідомості вихованців, їхніх батьків, колег, соціального оточення. Основними складовими іміджу майбутніх вихователів визначаємо зовнішню привабливість, культуру спілкування, високоморальну поведінку, манери, етикет. Професійний імідж майбутніх вихователів ЗДО розуміємо як цілісний, динамічний феномен, зумовлений поєднанням професійних якостей та особистісних (внутрішніх і зовнішніх) рис, що визначають якість його професійної діяльності в умовах ЗДО. Переконані, що створення професійного іміджу пов'язане з необхідністю демонстрації професіоналізму, найбільш привабливих зовнішніх якостей особистості майбутніх вихователів ЗДО тощо. Саме професійний імідж виступає потужним засобом комунікації, має великий вплив на усіх учасників освітнього процесу ЗДО, а також відображає внутрішній світ фахівця, світогляд, спосіб мислення, менталітет тощо. Професійний імідж майбутніх вихователів ЗДО, на наш погляд, залежить від: сформованої професійної компетентності, наявності відповідних особистісно-професійних, ділових якостей та володіння технологією самопрезентації. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки у закладі вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апостол О.В. Професійний імідж викладачів закладів вищої освіти як проблема педагогічної теорії та практики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 05. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. Вип. 72. (Т. 1). С. 27–31.
2. Ашиток Н. Формування професійного іміджу майбутнього педагога в культурологічному аспекті. *Молодь і ринок*. № 1 (156), 2018. С. 21–25.
3. Ковальова О.О. Психологічні особливості формування основ професійного іміджу у майбутніх педагогів. Одеса. 2007. 340 с.
4. Козлова О.Г. Відображення особистісно-професійного іміджу вчителя у феномені педагогічної майстерності. *Постметодика*. 2012. № 6. С. 40–44.

5. Макеева Т. Професійний імідж вихователя дошкільного навчального закладу та його структура. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Ppps_2012_41_9.pdf.

6. Межеричька О.А. Професійний імідж як інструмент педагогічного впливу. *Управління школою*, 2009. № 25 (253). С. 29–31.

7. Навроцька М.М. Розвиток професійного іміджу педагога в системі післядипломної педагогічної освіти: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Тернопіль, 2019. 252 с.

8. Трофайла Н.Д. Професійний імідж вихователя закладу дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 2019. Випуск 68. С. 216–219.

9. Anderson J.R. *Cognitive Psychology and its Implications*. San Francisco : W.H. Freeman, 1980.

REFERENCES

1. Apostle, O.V. (2019). Profesinyy imidzh vykladachiv zakladiv vyshchoyi osvity yak problema pedahohichnoyi teoriiy ta praktyky [Professional image of teachers of higher educational institutions as a problem of pedagogical theory and practice]. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Dragomanova*. Vol. 1, pp. 27–31. [in Ukrainian].
2. Ashytok, N. (2018). Formuvannya profesynoho imidzhu maybutnoho pedahoha v kulturolohichnomu aspekti [Formation of the professional image of the future teacher in the cultural aspect]. *Youth and market*. Vol. 1 (156), pp. 21–25. [in Ukrainian].
3. Kovaleva, O.O. (2007). Psykholohichni osoblyvosti formuvannya osnov profesynoho imidzhu u maybutnikh pedahohiv [Psychological features of the formation of the professional image of future teachers]. Odessa, 340 p. [in Ukrainian].
4. Kozlova, O.G. (2012). Vidobrazhennya osobystisno-profesynoho imidzhu vchytelya u fenomeni pedahohichnoyi maystemosti [Reflection of the personal and professional image of the teacher in the phenomenon of pedagogical mastery]. *Postmethodology*. Vol. 6, pp. 40–44. [in Ukrainian].
5. Makeeva, T. Profesinyy imidzh vykhovatelya doshkilnoho navchalnoho zakladu ta yoho struktura [Professional image of a preschool teacher and its structure]. Available at: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Ppps_2012_41_9.pdf. [in Ukrainian].
6. Mezheryska, O.A. (2009). Profesinyy imidzh yak instrument pedahohichnoho vplyvu [Professional image as a tool of pedagogical influence]. *School Management*. Vol. 25 (253), pp. 29–31. [in Ukrainian].
7. Navrotska, M.M. (2019). Rozvytok profesynoho imidzhu pedahoha v systemi pisl'yadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity [Development of the professional image of a teacher in the system of postgraduate pedagogical education]. *Candidate's thesis*. Ternopil, 252 p. [in Ukrainian].
8. Trofayla, N.D. (2019). Profesinyy imidzh vykhovatelya zakladu doshkilnoyi osvity [Professional image of a preschool teacher]. *Scientific journal of the M.P. Dragomanov*. Vol. 68, pp. 216–219. [in Ukrainian].
9. Anderson, J.R. (1980). *Cognitive Psychology and its Implications*. San Francisco : W.H. Freeman. [in English].

Стаття надійшла до редакції 12.08.2022

